

## ОРФОГРАФІЧНІ ПОМИЛКИ В ТИТРАХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ ПЕРЕДАЧ НАЖИВО

Анатолій Капелюшний

*Львівський національний університет імені Івана Франка,  
вул. Генерала Чупринки, 49, 79001, Львів, Україна,  
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Проаналізовано мовностилістичні особливості титрів у телевізійних передачах, які йдуть у прямому ефірі. Особливо пильну увагу приділено орфографічним помилкам у титрах, а також причинам їх виникнення та способам уникнення цих хиб у журналістських мікротекстах.

*Ключові слова:* телебачення, прямий ефір, тележурналіст, мовлення телевізійних журналістів, титри, текст, орфографічні помилки.

Титри в сучасних телевізійних передачах наживо відіграють дедалі помітнішу роль. «Телевізійні журналісти усвідомили, наскільки важливими можуть бути кілька написаних слів, що доповнюють сказане» [19, с. 309]. Мітчелл Стівенс докладно перелічує функції титрів у телепередачах, щоправда, зосереджуючись здебільшого на випусках телевізійних новин, які, власне, і є предметом його дослідження: «Титри не обмежуються ідентифікацією людей, що з'являються на екрані. Телеканали використовують такий вид графічних зображень для позначення місця, де відбувається подія, адреси і навіть часу, а також для того, щоб позначити відео з архіву чи прямий ефір, або ж послатися на джерело, з якого його взято. Деякі новинні телеканали нині використовують ці зображення в кутку екрана, щоб виділити чи визначити те, що знімала камера» [19, с. 310]. Проте титрування більшою чи меншою мірою використовують у всіх телепередачах. Об'єктом нашого дослідження є саме ті, які йдуть у прямому ефірі, а це переважно випуски новин, спортивні програми, ток-шоу [докладніше див.: 9, с. 7–12]. Адже саме в умовах цейтноту найчастіше й трапляються помилки. О. А. Сербенська і В. В. Бабенко особливо наголошують: «За жодних обставин не можна допускати будь-яких неточностей. Зокрема, завжди додатково з'ясуйте власні імена, назви, терміни, цифри! Якщо не впевнені в достовірності будь-якої інформації і немає можливості її перевірити, зніміть титр» [16, с. 48]. Окрім названих вище дослідників, проблеми особливостей титрування в прямоефірних передачах українських телеканалів і телекомпаній порушували також З. Є. Дмитровський [див.: 5, с. 124], А. В. Яковець [див.: 27, с. 60–65, 159–160] та деякі інші сучасні вчені. Так, А. В. Яковець особливо пильну увагу приділяє структурі редакції новин на телеканалах: «Під час випуску випусковий редактор... роздає чіткі команди випусковому режисерові, а той у свою чергу керує своєю командою, до якої входять: відеорежисер, режисер звуку, титрувальник, асистент із розгону касет, оператор у студії» [27, с. 65]. Як бачимо, в цій структурі знайшлося місце й для людини, яка спеціально відповідає за титри,

здебільшого її посада називається «асистент режисера з титрування» [27, с. 60]. Крім того, титри переглядає режисер, їх докладно перед ефіром перевіряють автор передачі й редактор. Та це, на жаль, не стає на перешкоді виникненню прикрих помилок у титрах, зокрема й помилок орфографічних.

Питання, пов'язані із сучасною українською орфографією, зі складними випадками в українському правописі, порушували у своїх працях відомі вчені (особливо цінними є їхні лексикографічні праці): А. А. Бурячок [1], С. І. Головащук [3], В. В. Жайворонок, [6], М. Г. Зубков [7], А. Івченко [8], С. Й. Караванський [11; 12], О. Д. Пономарів [14], О. А. Сербенська [17], С. В. Шевчук [26]. Дуже важливими для нас є міркування Г. К. Голоскевича [4], Є. Д. Чак [2]. Окремі дослідження, присвячені типовим орфографічним помилкам у ЗМІ оприлюднив і автор цієї статті [10]. Вийшла також ціла низка колективних праць, зокрема й лексикографічних [2; 13; 15; 18; 20; 21; 22; 23; 24]. Ними ми й керуватимемося у визначенні того, правильно написано слово в титрах чи в ньому тележурналісти припустилися орфографічної помилки.

За підсумками нашого достатньо довільного, тобто не повною мірою репрезентативного моніторингу українських телеканалів упродовж лютого 2009 – січня 2013 рр., виявилися деякі цікаві й виразні тенденції. Найбільше орфографічних помилок у титрах телевізійних передач наживо припускаються тележурналісти під час з'ясування того, що ставити перед «я, ю, є, ї», а інколи й перед «йо»: нічого, м'який знак чи апостроф (72 випадки). Майже удвічі менше помилок, що виникають унаслідок порушення правил написання складних слів (39), ще менше хиб у написанні іншомовних слів (22), у подвоєнні/неподвоєнні літер, що позначають подовжені/неподовжені чи подвоєні/неподвоєні приголосні (19), у вживанні великої літери (11), написанні прислівників та прислівникових сполук (6), частки «не» (2), в обранні літери «е» чи «и» (1).

З'ясуємо найбільш типові порушення правил української орфографії в титрах телевізійних передач наживо та причини, що призвели до цих помилок. Отже, найчисленніша група – помилки у використанні м'якого знака та апострофа: *Себаст'ян Бланишард* (5-й. – 2009. – 1 лютого); *Динамо – Есб'єрг 0:0* (Новий канал. – 2009. – 12 лютого); *Кьєво – Катанья 1:1* (5-й. – 2009. – 15 лютого); *Ігорь Ільків* (ТЕТ. – 2009. – 28 лютого); *Віллі С'юс*, член міжнародного журі (ЛТБ. – 2009. – 7 квітня); *Людмила Кас'яненко*, пенсіонерка (1+1. – 2009. – 15 квітня); *Адам Гуд'єр*, адвокат (5-й. – 2009. – 25 квітня); *Надія Солов'йова*, відпочивальниця (1+1. – 2009. – 1 травня); *Володимир Арьєв*, фракція НУ-НС (1+1. – 2009. – 25 червня); *Ольга Афанас'єва* (ТРК Люкс. – 2009. – 30 червня); *Громада “Медв'яна роса”* (ЛТБ. – 2009. – 16 липня); *Геннадій Гарькавий* (1+1. – 2009. – 25 серпня); *Катерина Парф'янова* (1+1. – 2009. – 27 листопада); *Віталій Лукьяненко* (ТЕТ. – 2009. – 16 грудня); *Ольга Хомякова* (ТВі. – 2009. – 17 грудня); *Стів Хьюз*, менеджер бару (ТВі. – 2010. – 5 травня); *Френк Пьюселік*, бізнес-тренер (ТРК Люкс. – 2010. – 11 червня); *Громада “Медв'яна роса”* запрошує у с. Раковець (ЛТБ. – 2010. – 10 серпня); *Марко Кьюдінеллі* (24. – 2010. – 4 вересня); *Мавп'яче весілля* (1+1. – 2010. – 11 листопада); *Марьяна Романюк*, керівник напрямку “Чудо-поїзд” (НТА. – 2010. – 15 грудня); *Мексика. С'юдад-Хуарез* (1+1. – 2011. – 11 лютого); *Українська прем'єра фільму “Б'ютіфул”* (24. – 2011. – 2 березня); *Джузеппе Кьелліні* (Интер. – 2011. – 29 березня); *Боксер Менні Пакьяо заспівав* (UBR.

– 2011. – 8 вересня); Олександр Вьюхін (UBR. – 2011. – 9 вересня); Міша Соколовський (Новий канал. – 2011. – 11 вересня); Бен'ямін Нетаньяху (ТВі. – 2011. – 18 жовтня); Ярослав Бондарь, голова Львівської організації платників податків (ЛТБ. – 2011. – 19 жовтня); Вікторія Третьяк, ведуча (UBR. – 2011. – 27 листопада); Юрій Чмирь, голова Сумської облдержадміністрації (ТРК Ера. – 2011. – 6 грудня); Колишнього панамського диктатора Норьєгу екстрадували на батьківщину (24. – 2011. – 11 грудня); Роман Максимюк повісив бутси на цях (UBR. – 2011. – 12 грудня); Мирослав Хомяк, начальник управління екології (ЛТБ. – 2011. – 13 грудня); На наступний рік ми запланували 110 мільонів (UBR. – 2012. – 6 січня); Олександр Ірванец (ТВі. – 2012. – 10 січня); Сергій Прокофєв (НТА. – 2012. – 14 січня); Володимир Кривяк, акваріуміст (НТА. – 2012. – 14 січня); Люсі Л'ю (ТВі. – 2012. – 20 січня); Мирослав Кас'ян (ТРК Люкс. – 2012. – 6 лютого); Мав'ячі іменини (1+1. – 2012. – 7 лютого); С'юзан Райс, представник США в ООН (24. – 2012. – 11 лютого); Богдан Кал'ян (ТРК Люкс. – 2012. – 24 лютого); Оксана Волховська, перукар (UBR. – 2012. – 7 березня); Марія Барб'єрі, протестувальниця (UBR. – 2012. – 9 березня); Алессандро Дель П'єро. Зірки спорту (24. – 2012. – 17 березня); Реал – Реал Сос'єдад 5:1 (24. – 2012. – 24 березня); Оксана Чаушьян, фармацевт (ЗІК. – 2012. – 24 березня); Богдан Москв'як (ТРК Люкс. – 2012. – 5 квітня); Б. Вороб'їов (1+1. – 2012. – 9 квітня); Наталія Остапюк, найкращий бариста України (ТРК Люкс. – 2012. – 23 квітня); Омелян Луць (ТРК Люкс. – 2012. – 23 квітня); Кас'ян, 28 (Футбол. – 2012. – 28 квітня); Алоріо Крет'єр, власник корови-переможниці (UBR. – 2012. – 7 травня); Автор: Ольга Добровольская (UBR. – 2012. – 14 травня); Хью Робертсон, міністр спорту Великої Британії (ТРК Україна. – 2012. – 30 травня); Коментаторський деб'ют (Перший національний. – 2012. – 29 червня); Мар'яна Пуд'як, хореограф (ЗІК. – 2012. – 30 червня); Кас'ян (2+2. – 2012. – 2 вересня); Без д'юті-фрі (1+1. – 2012. – 4 вересня); «Ювентус» – «К'єво» 2:0 (24. – 2012. – 22 вересня); Сін'є Яманака (UBR. – 2012. – 8 жовтня); Мар'яна Марушечко, юрист «Самопоміч» (ТРК Люкс. – 2012. – 21 жовтня); Пол Ді'Анно, перший вокаліст «Iron Maiden» (ТРК Люкс. – 2012. – 6 листопада); Анджей Кемпінські (ЛТБ. – 2012. – 9 листопада); Есб'єр – Нордшелланд 1:0 (Футбол. – 2012. – 26 листопада); Павло Д'яченко, прес-офіцер (1+1. – 2012. – 29 листопада); Спецізда (2+2. – 2012. – 30 листопада); Хьюстон – Юта 124:118 (24. – 2012. – 2 грудня); Себаст'ян Бланко (2+2. – 2012. – 2 грудня); Реал Сос'єдад – Хетафе 1:1 (24. – 2012. – 9 грудня); Різдв'яні звичаї (UBR. – 2013. – 9 січня).

Як бачимо, найбільше помилок у відтворенні іншомовних і навіть українських (та загалом слов'янських) власних імен і назв. Порівняно небагато помилково написаних загальних назв. Ми нарахували таких лише сім: *мав'яче*, *медв'яна*, *мільони*, *деб'ют*, *д'юті-фрі*, *спецізда*, *різдв'яні*. З них практично половина (три слова) є ілюстрацією незнання одного правила щодо вживання апострофа: «апостроф не пишеться, коли перед губним звуком є приголосний (крім *р*), який належить до кореня» [24, с. 8]. Однієї помилки припустилися, порушивши правило, за яким апостроф треба писати «після префіксів та першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний» [24, с. 8]. Двох – у написанні апострофа в іншомовних словах; за цим правилом апостроф ставимо «після приголосних *б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р*» [24, с. 102], а після *д*

треба писати не апостроф, а ь. У слові *дебют* апострофа не пишемо, бо *ю* позначає «пом'якшення попереднього приголосного перед» у [24, с. 102]. Слово «мільйони» у титрах каналу UBR написано за правилами російського правопису. В українській мові звукосполучення *й+о* передають літерами *йо* [24, с. 9].

За згаданими вище правилами треба писати також власні імена та назви іншомовного походження. Здебільшого помилки у визначенні того, що треба використати перед *я, ю, є, і*, виникають саме як порушення наведеного вище правила: *Себасть'ян, Есб'єрг, К'єво, С'юс, Гуд'єр, Х'юз, П'юселік, К'юдінеллі, С'юдад-Хуарез, "Б'ютифул", К'єлліні, Пак'яю, Бен'ямін, Нор'єга, Л'ю, С'юзан, Барб'єрі, П'єро, Сос'єдад, Кал'ян, Чауш'ян, Крет'єр, Х'ю, Сін'є, Ді'Анно, Есб'єр, Х'юстон, Сос'єдад*. Тобто після губних, *р*, шиплячих та *г, к, х* ставимо апостроф, після решти літер на позначення приголосних звуків пишемо ь. Отже, треба було написати в титрах так: *Себастьян, Есб'єрг, К'єво, С'юс, Гуд'єр, Х'юз, П'юселік, К'юдінеллі, С'юдад-Хуарез, "Б'ютифул", К'єлліні, Пак'яю, Бен'ямін, Нор'єга, Л'ю, С'юзан, Барб'єрі, П'єро, Сос'єдад, Кал'ян, Чауш'ян, Крет'єр, Х'ю, Сін'є, Есб'єр, Х'юстон, Сос'єдад*. Що ж до *Ді'Анно*, то тут апостроф зайвий, позаяк тільки «скорочена частка *д* та ірландська частка *о* пишуться з власними іменами через апостроф». Тут «ді» не скорочено [24, с. 114].

Проте не тільки в іншомовних власних іменах та назвах припускаються помилок тележурналісти. Найбільше хиб, як це не прикро, в українських, а також у деяких інших слов'янських (переважно російських та польських) іменах і прізвищах: *Ігорь, Кас'яненко, Кас'ян, Солов'йова, Арьєв, Гарькавий, Парф'янова, Лук'яненко, Афанас'єва, Хомякова, Мар'яна, В'юхін, Соколовський, Бондарь, Третьяк, Чмирь, Максим'юк, Хомяк, Ірванец, Прокоф'єв, Крив'як, Волховська, Москв'як, Вороб'йов, Остап'юк, Омелян, Добровольська, Пуд'як, Мар'яна, Кемпінські, Д'яченко*. Згідно з «найголовнішими правилами щодо правопису слов'янських прізвищ» [24, с. 110] мусимо наведені тут імена й прізвища писати так: *Ігор, Кас'яненко, Кас'ян, Солов'йова, Ар'єв, Гаркавий, Парф'янова, Лук'яненко, Афанас'єва, Хом'якова, Хом'як, Мар'яна, В'юхін, Соколовський, Бондар, Третьяк, Чмир, Максим'юк, Ірванець, Прокоф'єв, Крив'як, Волховська, Москв'як, Вороб'йов, Остап'юк, Омелян, Добровольська, Пуд'як, Мар'яна, Кемпінські, Д'яченко*.

Переважно на обрання варіанта написання того чи того слова впливає його російськомовний відповідник. Так, повністю або майже повністю відтворено написання у російській мові слів *Ігорь, Арьєв, Гарькавий, Парф'янова, Лук'яненко, Хомякова, Хомяк, В'юхін, Соколовський, Бондарь, Третьяк, Чмирь, Максим'юк, Ірванец, Крив'як, Волховська, Остап'юк, Омелян, Добровольська*, а слова *Пуд'як, Мар'яна, Кемпінські, Д'яченко, Кас'яненко, Кас'ян, Солов'йова, Афанас'єва, Мар'яна, Прокоф'єв, Москв'як, Вороб'йов* максимально наближено в їх відтворенні засобами української мови до вимови цих слів у мові російській.

Щодо помилок у написанні складних слів, то із тридцяти дев'яти виявлених випадків порушення норм правопису 34 стосуються складних іменників і тільки п'ять – складних прикметників:

– складні іменники: *Авто-шахраї* (5-й. – 2009. – 16 лютого); *День анти-мафії* (5-й. – 2009. – 21 березня); *Максим Бахматов, шоу-мен* (ТЕТ. – 2009. – 11 травня); *Анти-апартеїд* (5-й. – 2009. – 13 червня); *Прямий авіа-тур до Хорватії* (НТА. – 2009.

– 1 липня); Відкритий чемпіонат США. Пів-фінал (ТВі. – 2009. – 15 вересня); Еко-по-  
тяг (5-й. – 2009. – 5 грудня); Арт директор нічного клубу (ЗІК. – 2010. – 24 грудня);  
Галина Герега, лікар стоматолог (ЛТБ. – 2011. – 31 травня); Кардинал Любомир Гузар  
презентував нову аудіо-книгу (ЛТБ. – 2011. – 3 червня); Пресслужба “Львіввугілля”  
(ЛТБ. – 2011. – 21 вересня); Львів представить себе на виставці світової тур-інду-  
стрії (ЛТБ. – 2011. – 11 жовтня); Під час авіа-шоу розбився винищувач (UBR. – 2011. –  
14 жовтня); У Сеулі розпочалася міжнародна авіа-виставка (Перший діловий. – 2011. –  
18 жовтня); Вадим Мінчківський, шоу-мен (1+1. – 2011. – 15 грудня); Лесик, шоу-мен (ЗІК.  
– 2011. – 24 грудня); Михайло Касьянов, прем’єр міністр Росії (2000-2004) (5-й. – 2012. –  
10 січня); Стартує спец-проект (Перший діловий. – 2012. – 24 січня); Тур-фірми взяли-  
ся одягати українців (UBR. – 2012. – 1 лютого); Принц Гаррі вивчився на супер-пілота  
(UBR. – 2012. – 9 лютого); У Києві відкрили виставку ретро авто (UBR. – 2012. –  
22 квітня); Олексій Шевченко, Інтернет партія України (ТВі. – 2012. – 30 квітня);  
Поліцейські застосували водо-мети (5-й. – 2012. – 13 червня); Микола Матвієнко, экс  
керівник відділу освіти Городецького району (ЛТБ. – 2012. – 26 червня); Вело-марафон  
(5-й. – 2012. – 29 червня); В Європі з’явився супер-комп’ютер (UBR. – 2012. – 21 липня);  
Влодко Кауфман, арт директор галереї (ЛТБ. – 2012. – 21 серпня); Андрій Хома, шеф  
редактор часопису «Газета для вас» (ЛТБ. – 2012. – 4 вересня); Борис, псевдо-мінер  
(ЛТБ. – 2012. – 17 вересня); Пів Києва у заторах через ДТП (UBR. – 2012. – 20 вересня);  
Микола Азаров, прем’єр міністр України (ЛТБ. – 2012. – 21 вересня); Євро-оглядини  
(СТБ. – 2012. – 8 жовтня); Західний медіа центр Міністерства оборони (ЛТБ. – 2012.  
– 16 листопада); В програмі Злата Огнєвіч з шоу балетом (24. – 2012. – 10 грудня).

– складні прикметники: Євген Бентковський, начальник управління  
житловокомунального господарства ЛОДА (ЗІК. – 2010. – 22 жовтня); У Москві  
нові спроби між-етнічних сутичок (5-й. – 2010. – 19 грудня); На Подолі 3-х тонний  
кран рухнув у воду (UBR. – 2011. – 20 листопада); Андрій Бокотей, голова західно-  
українського орнітологічного товариства (ТРК Люкс. – 2012. – 30 березня); Має 20-ти  
річну дочку (ТРК Ера. – 2012. – 18 квітня).

Це насамперед пов’язано зі специфікою створення титрів, у яких використовують  
багато іменників, значно менше дієслів і мінімум прикметників та прислівників.  
Жодного різночитання у використанні правил написання складних іменників чи  
складних прикметників немає. Тому здебільшого елементарне звертання по допомогу  
до «Українського правопису» [24, с. 31–33, 34–37] чи до будь-якого орфографічного  
словника [див., наприклад: 3, 13, 21, 26] дозволяє уникнути грубих помилок, які легко  
зауважує глядач із середньою освітою. Треба було написати: автошахраї, антимафія,  
шоумен, антипартеїд, авіатур, авіашоу, авіавиставка, півфінал, екопотяг, арт-  
директор, лікар-стоматолог, аудіокнига, прес-служба, туріндустрія, турфірми,  
прем’єр-міністр, спецпроект, суперпілот, супер-комп’ютер, ретро-авто, Інтернет-  
партія, водомети, экс-керівник, веломарафон, шеф-редактор, псевдомінер, пів-  
Києва, єврооглядини, медіа-центр, шоу-балет; а також двадцятирічну, міжетнічних,  
третинний, західноукраїнський, житлово-комунальний. Підсумовуючи сказане вище,  
можемо з цілковитою певністю назвати причиною хиб у написанні складних слів брак  
знань і небажання скористатися з довідкової літератури.



Порівняно менше випадків помилкового написання іншомовних слів: *Семераміда*, співачка (5-й. – 2009. – 29 серпня); *Експериментальний завод* (1+1. – 2010. – 4 червня); *Сергій Кушнір*, представник турагенства (ТРК Люкс. – 2010. – 19 липня); *Член журі конкурсу* (1+1. – 2010. – 19 вересня); *Це паталогічне явище є і в нас* (24. – 2010. – 30 жовтня); *Автотрейдинг-Львів* (НТА. – 2010. – 15 грудня); *Свідок інциденту* (ТРК Люкс. – 2011. – 6 квітня); *Пакістан* (ТВі. – 2011. – 27 травня); *Екстримальні розваги* (5-й. – 2011. – 13 серпня); *Зіновій Бермес*, член журі у КВК (НТА. – 2011. – 5 жовтня); *Дослідження експериментів* (ТРК Люкс. – 2011. – 18 жовтня); *Бунт на Уолл-стріт дійде до України* (UBR. – 2011. – 18 жовтня); *Нельсон Руджієрі* (1+1. – 2012. – 20 січня); *Повернення екстрималів* (24. – 2012. – 21 січня); *Периотравневі марші “Окупуй Волл стріт”* (UBR. – 2012. – 1 травня); *Бразильська рокеровка* (24. – 2012. – 19 травня); *У масштабі 15 %* (24. – 2012. – 9 червня); *У Таджикистані ввели податок на інтернет* (UBR. – 2012. – 9 червня); *«Шехиризада знає»* (ЛТБ. – 2012. – 25 липня); *Турист з Англії* (Оксфорд) (ЗІК. – 2012. – 3 серпня); *Екстримальні види спорту* (ЛТБ. – 2012. – 29 жовтня); *Дортмундська «Борусія» капіталювала у грі з «Вольфсбургом»* (UBR. – 2012. – 10 грудня).

Хиби в написанні слів іншомовного походження в титрах телевізійних передач наживо можна класифікувати так:

- помилки в написанні літер *e, u, i*: *Семераміда*, *експериментальний*, *експеримент*, *автотрейдинг*, *інцидент*, *Пакістан*, *стріт*, *Руджієрі*, *екстримал*, *екстримальні*, *рокерівка*, *Таджикістан*, *Шехиризада*;
- помилки, пов’язані зі спрощенням/неспрощенням у групах приголосних: *турагенство*, *масштаб*;
- помилки у відтворенні інших літер засобами української мови: *журі*, *паталогічне*, *Уолл[-стріт]*, *Оксфорд*, *капіталювала*.

Наводимо правильні варіанти написання цих іншомовних слів: *Семираміда*, *експериментальний*, *експеримент*, *автотрейдинг*, *інцидент*, *Пакистан*, *стріт*, *Руджієрі*, *екстремал*, *екстремальні*, *рокіровка*, *Таджикистан*, *Шахерезада*; *турагентство*, *масштаб*; *паталогічне*, *Уолл[-стріт]*, *Оксфорд*, *капітулювала*. Як бачимо, лише частину помилок з першої підгрупи можна вважати порушенням так званого правила «дев’ятки», згідно з якими пишемо «після приголосних *д, т, з, с, ц, ж* (*дж*), *ч, ш, р* перед наступним приголосним» [24, с. 101]. Решта ж помилок спричинена не так незнанням правил української орфографії, як загальним низьким рівнем знань, браком загальної культури розумової праці. Незважаючи на те, що хиби в написанні слів іншомовного походження є наслідком порушення часом дуже різних правил орфографії, причина в них одна – некомпетентність журналістів, титровиків.

Значною мірою порушення правил подвоєння літер, що позначають подовжені приголосні, пов’язане з правилами написання іншомовних слів, проте трапляються помилки на ці правила й у словах, які вже не сприймаються як іншомовні: *Священники на дорозі* (5-й. – 2009. – 3 січня); *Ала Мироненко* (5-й. – 2009. – 27 квітня); *Вінничина* (СТБ. – 2009. – 15 грудня); *Розмова зі священником з нагоди свята Петра та Павла* (ЛТБ. – 2010. – 9 липня); *На лікарняний ідуть тільки в екстрених випадках* (24. – 2011. – 9 листопада); *Отримали майже 1 млн тон зерна* (24. – 2011. – 21 листопада);

*Зростає захворюваність на кір (ЛТБ. – 2011. – 8 грудня); Богданна, мати юної глядачки (ТРК Люкс. – 2011. – 20 грудня); Богданна Дідух вела співбесіди (ТРК Люкс. – 2011. – 14 грудня); Євро 10 років, як в оббігу (UBR. – 2012. – 6 січня); Розробив аплікацію для Smart TV (24. – 2012. – 21 січня); о. Олег, священник (ЗІК. – 2012. – 2 квітня); о. Володимир, священник (ЗІК. – 2012. – 2 квітня); Багато повалених дерев та пошкодженні лінії електропередач (ЛТБ. – 2012. – 5 червня); о. Володимир Павлик, священник (НТА. – 2012. – 22 вересня); Відвідувачка військомату (1+1. – 2012. – 4 жовтня); Президент збалансував у Кабміні інтереси всіх лоббі-груп (UBR. – 2012. – 24 грудня); Найкращий шоппінг (НТА. – 2012. – 26 грудня); 7,5 тисячі тон ковбаси (БТБ. – 2013. – 1 січня).*

По суті, лише слова *аплікація*, *лобі*, *шопінг* та з великою натяжкою *екстрені*, *тонна* можна вважати за такі, у написанні яких журналісти помиляються через те, що в українському й у російському правописі не збігаються правила подвоєння літер в іншомовних словах. Помилки в решті слів – наслідок незнання загальних правил відтворення на письмі подвоєних та подовжених приголосних в українській мові. Найбільше випадків помилкового написання слова *священник*, яке (написання) сплутують з тим, що характерне для іншого слова – *священний*. Що ж до дієприкметника *пошкоджений*, то його відтворили за правилами російської мови, в якій у суфіксах дієприкметників відбувається подвоєння. У словах *оїбіг*, *військкомат* сплутано те, є чи нема подвоєння приголосних на стику двох морфем, а слово *захворюваність* написали так, ніби це віддієслівний іменник без суфікса *-ість*. Слова *Алла*, *Богдана*, *Вінниччина* простіше перевірити за словниками чи довідниками, ніж з'ясовувати, за якими правилами й чому треба їх так писати. Наприклад, для того, щоб правильно написати *Богдана*, треба з'ясувати етимологію цього слова (*богом дана*). Навряд чи хтось помилиться у написанні слів *Донецчина*, *Дрогобиччина*. А в слові *Вінниччина* помилково не подвоюють літери на стику двох морфем (кореня і суфікса), бо вже є одне подвоєння в корені. Традиційно подовжуються приголосні в іменах *Алла*, *Геннадій*.

Є помилки неправильного написання слів з великої літери: *Микола Азаров, прем'єр-міністр України* (НТА. – 2011. – 24 січня); *Співорганізатор Львівського Тижня Моді* (ЗІК. – 2011. – 25 жовтня); *Микола Азаров, прем'єр-міністр України* (ТРК Ера. – 2011. – 14 грудня); *1 Лютого, о 21.30, на ТВі* (ТВі. – 2012. – 30 січня); *Олександр Єфремов, лідер Партії Регіонів* (НТА. – 2012. – 21 лютого); *Микола Азаров, прем'єр-міністр України* (НТА. – 2012. – 17 квітня); *Олександр Єфремов, лідер Партії Регіонів* (НТА. – 2012. – 3 вересня); *Політична партія Українська Національна Асамблея* (ЛТБ. – 2012. – 24 вересня); *Ігор Покладай, юрист Інституту Медіа Права* (24. – 2012. – 7 жовтня); *Лариса Мудрак, заступник голови Національної Ради з теле- і радіомовлення* (ЛТБ. – 2012. – 1 листопада); *Ірина Шинкаренко, Директор Рекламного Агентства Люкс* (ТРК Люкс. – 2012. – 21 листопада). Здебільшого під впливом романо-германських мов у власних назвах усі слова пишуть з великої літери. В українському ж правописі передбачено, що «з великої літери пишеться тільки перше слово, що входить до складу назви» [24, с. 52]. Водночас «з великої літери пишуться назви найвищих державних посад України» [24, с. 49]. Тому треба було написати *Прем'єр-міністр України* і *Львівський тиждень моди*, *Партія регіонів*, *Українська національна асамблея* тощо.

Тісно пов'язані з цими помилками хиби в редакційно-технічному оформленні фактичного матеріалу, а нерідко й відверті помилки у використанні фактів: *Львівська Національна спілка письменників взялась за політику* (ЛТБ. – 2010. – 20 серпня); *Мешканка вул. В. Великого, 5* (ЛТБ. – 2011. – 26 жовтня); *Вул. Н. Левицького (ЗІК. – 2012. – 8 лютого); Вирок Луценку винесуть 27-го лютого* (УБР. – 2012. – 16 лютого); *Богдан Макус, олімпійський чемпіон 1980-го року* (ТРК Люкс. – 2012. – 18 квітня); *До Одеси завітають Джеральдін Чаплін та Клаудія Фердінале* (24. – 2012. – 13 червня); *Львів, вул. В. Великого* (24. – 2012. – 30 жовтня); *Екс-глава МВД Грищенко призначений віце-прем'єром* (УБР. – 2012. – 24 грудня); *Іван Вокарчук, ректор ЛНУ імені І. Франка* (ЛТБ. – 2012. – 24 грудня); *Віктор Балого, колишній міністр внутрішніх справ України* (1+1. – 2013. – 13 січня). Нема *Львівської національної спілки письменників*, а є обласна організація *Національної спілки письменників України*, прізвище князя Володимира не було Великий, а ім'я Левицького не було Нечуй; треба було написати: *вул. Володимира Великого, вул. Нечуя-Левицького*, 27 лютого пишуть без нарошення –го. Сплутано прізвища видатних львів'ян, зокрема гімнаста, олімпійського чемпіона *Богдана Макуца*, вченого, Героя України *Івана Вакарчука*, а також прізвище видатної кіноактриси ХХ століття *Клаудія Кардинале*. Ні *Костянтин Грищенко*, ні *Віктор Балого* ніколи не були главами МВС-МВД (Міністерства внутрішніх дел), перший був главою МЗС (Міністерства закордонних справ; російською мовою МИД – Міністерства иностранных дел), другий – главою МНС (Міністерства надзвичайних ситуацій).

Порівняно мало помилок у написанні прислівників та прислівникових сполук, як ми вже зауважували, переважно тому, що в титрах нечасто використовують слова, що належать до цієї частини мови: *Зробили нашивидкоруч* (1+1. – 2009. – 2 вересня); *Внаслідок негоди без електроенергії залишилися населені пункти п'яти областей* (ЛТБ. – 2011. – 24 червня); *На зустріч Євро-2012* (ТРК Україна. – 2011. – 29 жовтня); *Весна в Україні прийде вкінці березня* (24. – 2012. – 13 лютого); *Бюджет нашивидкоруч* (5-й. – 2012. – 9 грудня); *Зник безвісті* (ТРК Львів. – 2012. – 26 грудня). Треба було написати *безвісти, внаслідок, нашивидкуруч, назустріч*, але в кінці [20, с. 45, 131, 141, 440, 461].

Зовсім мало помилок на написання частки *не* з тієї ж причини: *Нездолані водою* (1+1. – 2009. – 4 червня); *Депутати до роботи неготові* (Перший діловий. – 2012. – 4 вересня). В обох випадках «не» треба було написати окремо [24, с. 43–44].

І лише один випадок хибного обрання літери («е» чи «и»): *Команда “Бурівісник”, Тернопіль* (НТА. – 2009. – 1 лютого). Слово *буревісник* має сполучний звук (інтерфікс) *е*, а не *и* [20, с. 70].

Робимо висновок, що частота тих чи інших орфографічних помилок у титрах телевізійних передач наживо значною мірою пов'язана не з компетентністю журналістів, працівників телеканалів і телекомпаній в одних сферах і браком цієї компетентності у сферах інших, а зі специфікою цих стислих написів, їх структурою та зі змістовими й жанрово-стилістичними особливостями титрованих телепрограм. Зважаючи на те, що найчастіше в прямому ефірі титрують випуски новин, спортивні передачі, ток-шоу, особливо пильну увагу телевізійні журналісти мають звернути на правила відтворення іншомовних власних імен і назв, на вживання у них апострофа і м'якого знака, на використання великої літери, на правила написання складних слів. Надалі докладніший і



глибший науковий аналіз психологічних причин виникнення орфографічних помилок у титрах телепередач, які йдуть у прямому ефірі, уважніше ставлення телевізійних журналістів до цих важливих структурних елементів телепрограм сприятиме підвищенню загального рівня мовлення на українських телеканалах.

### Список використаної літератури

1. Бурячок А. А. Орфографічний словник / А. А. Бурячок. – К. : Наук. думка, 2002. – 464 с.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики : 253 тис. слів. – К. : Ірпінськ; ВТФ “Перун”, 2003. – 888 с.
3. Головашук С. І. Орфографічний словник складних слів української мови : понад 23 000 слів / С. І. Головашук. – К. : Наук. думка, 2008. – 288 с.
4. Голоскевич Г. Правописний словник / Г. Голоскевич. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів : НТШ, 1994. – 460 с.
5. Дмитровський З. Є. Телевізійна інформація: теорія і практика : навч. посібник / Зенон Дмитровський. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 128 с.
6. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Наук. думка, 2004. – 203 с.
7. Зубков М. Г. Український правопис : комплексний довідник / М. Г. Зубков. – Харків : Торсінг, 1998. – 144 с.
8. Івченко А. Новий орфографічний словник української мови / Анатолій Івченко. – Львів : Кальварія, 2002. – 532 с.
9. Капелюшний А. О. Телебачення прямого ефіру: практика мовлення, типові помилки : навч. посібник / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2011. – 400 с.
10. Капелюшний А. О. Типові орфографічні та пунктуаційні помилки в журналістських текстах / А. О. Капелюшний. – Львів : ЛНУ, 2000. – 60 с.
11. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне “я” / С. Караванський. – К. : Академія, 2001. – 240 с.
12. Караванський С. Секрети української мови / С. Караванський. – 2-ге розшир. вид. – Львів : БаК, 2009. – 344 с.
13. Орфографічний словник української мови. – К. : Довіра, 1999. – 990 с.
14. Пономарів О. Д. Фонема Г та г : словник і коментар / О. Д. Пономарів. – К. : Просвіта, 1997. – 40 с.
15. ПРОМОБА, або Де ми помиляємося. – К.: Стандарт, 2006. – 196 с.
16. Сербенська О. Основи телетворчості : практикум / Олександра Сербенська, Вікторія Бабенко. – Львів : ПАІС, 2007. – 112 с.
17. Сербенська О. Актуальне інтерв’ю з мовознавцем : 140 запитань і відповідей / Олександра Сербенська, Марія Волошак. – К. : Просвіта, 2001. – 204 с.
18. Складні питання сучасного українського правопису. – К. : Наук. думка, 1980. – 224 с.
19. Стівенс М. Виробництво новин : телебачення, радіо, Інтернет / Мітчел Стівенс. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 407 с.
20. Український орфографічний словник : близько 172 000 слів. – Вид. 7-ме, переробл. і допов. – К. : Довіра, 2008. – 983 с.
21. Український орфографічний словник : орфогр. словник укр. мови : близько 143 000 слів. – К. : Довіра, 2002. – 1006 с.
22. Український правопис – повернення до національних засад. – К. : Просвіта, 2003. – 22 с.
23. Український правопис : (проект найновішої редакції). – К. : Наук. думка, 1999. – 340 с.
24. Український правопис. – 7-ме вид., стереотип. – К. : Наук. думка, 1998. – 240 с.
25. Чак Є. Д. Складні питання граматики та орфографії / Є. Д. Чак. – К. : Рад. шк., 1978. – 128 с.

26. Шевчук С. В. Разом, окремо, через дефіс : словник-довідник / Світлана Шевчук. – К. : АСК, 2003. – 416 с.
27. Яковець А. В. Телевізійна журналістика: теорія і практика : підручник / А. В. Яковець. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 240 с.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.12

Прийнята до друку 06.10.12

## SPELLING MISTAKES IN TITLE OF TELECASTS LIVE

**Anatoliy Kapelyushnyi**

*Ivan Franko National University of Lviv,  
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine,  
e-mail: [journft@franko.lviv.ua](mailto:journft@franko.lviv.ua)*

Covers linguistic special features of title of telecasts live. Special attention is paid to mistakes in title and reasons of its spring, recommendations by author for correction of this spelling mistakes.

*Key words:* linguistic special features, title of telecasts, spelling mistakes, correction of mistakes, TV journalists, telecasts live.

## ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ТИТРАХ ТЕЛЕВИЗИОННЫХ ПЕРЕДАЧ В ПРЯМОМ ЭФИРЕ

**Анатолий Капелюшный**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,  
ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львов, Украина,  
e-mail: [journft@franko.lviv.ua](mailto:journft@franko.lviv.ua)*

Проанализированы лингвостилистические особенности титров в телевизионных передачах, идущих в прямом эфире. Особо пристальное внимание уделено орфографическим ошибкам в титрах, а также причинам их возникновения и способам избегания этих ошибок в журналистских микротекстах.

*Ключевые слова:* телевидение, прямой эфир, тележурналист, речь телевизионных журналистов, титры, текст, орфографические ошибки.